

Ա. Հովսեփյան
Գ. Հովհաննիսյան
Ն. Տողանյան
Լ. Ավագյան

ԵԱ և

**Ես և շրջակա աշխարհը
4-րդ դասարան**

Շաբաթական 2 ժամ

Տարեկան 68 ժամ

Դասագրքի հեղինակներ՝ Ա.

Հովսեփյան, Գ. Հովհաննիսյան, Ն.

Տողանյան, Լ. Ավագյան

Դասվար՝ Ֆ. Միսակյան

ԿԱՅԱՆՈՒՄ ԵՆԹԱՆԱՅԻՆ

4

Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմա Երկրագնդի բնությունը
Նպատակ			<ul style="list-style-type: none"> Ամրապնդել ջրի կարևորության գաղափարը՝ տարբերելով մաքուր և աղտոտված ջուրը՝ նշելով, թե ինչու է աղտոտված ջուրը վնասակար բույսերի, կենդանիների և մարդկանց համար: Բացատրել, որ կենդանիները և բույսերը ինչպես են ստանում իրենց սնունդը: Ամրապնդել Երկրի պտույտի և դրանով պայմանա վորված պարբերական փոփոխությունների մասին: Նախնական գիտելիքներ ձևավորել մթնոլորտի և դրա նշանակության շուրջ: Ծանոթացնել երկրի գնդաձև մոդելին, գլոբուսին և քարտեզին՝ ցույց տալով մայրցամաքներն ու օվկիանոսները: Նախնական գիտելիքներ ձևավորել հողի կազմության, երկրի մակերևույթի հիմնական ձևերի, ռելիեֆի տարբեր ձևերի շուրջ:
Վերջնական արդյունքներ			<ul style="list-style-type: none"> Նկարագրի Արեգակնային համակարգը՝ մոլորակները, Երկիրը, լուսինը, դիտարկի Արեգակի լույսը, ջերմությունը՝ որպես Երկրի վրա կյանքի պահպանման կարևորագույն գործոն: Բացատրի, որ երկրագունդը շրջապատված է մթնոլորտով և ներկայացնի, թե ինչ կենսական նշանակությունը ունի այն : Գլոբուսի և քարտեզի վրա ցույց տա մայրցամաքներն ու օվկիանոսները: Տարբերակի երկրի մակերևույթի հիմնական ձևերը, նկարագրի իր շրջապատի ռելիեֆի տարբեր ձևերը՝ տափարակ, բլուր, սար, լեռ, գետ, լիճ, ծով: Նկարագրել, որ բնության մեջ կենդանիներն ու բույսերը դասակարգվում են ըստ տարբեր բնութագրերի, բերել տարբեր դասակարգումների օրինակներ: Դիտարկել և նկարագրել բույսերի հիմնական մասերը, աճի գործընթացը, կյանքի համար անհրաժեշտ պայմանները: Բացատրել, թե մարդը, կենդանիները, բույսերը որտեղից են ստանում իրենց սնունդը, սնման շղթաների օրինակներ բերել: Բնութագրել անկենդան բնությունը՝ որպես կենդանիների, բույսերի և մարդկանց բնակության միջավայր: Ներկայացնել ջրի կենսական նշանակությունը, ջրի պաշարների սահմանափակությունը, ջրի տնտեսման անհրաժեշտությունը: Ներկայացնել մարդու գործունեության ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա, մեկնաբանել բնության աղտոտվածության և առողջության միջև կապը: Բացատրել, թե ինչու է աղտոտված ջուրը վնասակար կենդանի օրգանիզմների համար:
Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմայի անվանում
1-ին շաբաթ			
1.	1.	3	Դաս 1 Երկիրը մեր ընդհանուր տունն է
2.	1.	5	Դաս 2 Մեր մոլորակի բնության բազմազանությունը
2-րդ շաբաթ			
3.	1.	7	Դաս 3 Մայրցամաքներ և օվկիանոսներ
4.	1.	12	Դաս 4 Հարթավայրեր, բլուրներ, լեռներ

3-րդ շաբաթ			
5.	1.	14	Դաս 5 Երկրի օդային հագուստը:
6.	1.	17	Դաս 6 Օդը պետք է մաքուր լինի
4-րդ շաբաթ			
7.	1.	19	Դաս 7 Մեզ սնող հողը
8.	1.	23	Դաս 8-9 Ջուրը բնության մեջ
5-րդ շաբաթ			
9.	1.	28	Դաս 10 Աղբյուր, գետ, լիճ
10.	1.	31	Դաս 11 Ջուրը պետք է մաքուր լինի
6-րդ շաբաթ			
11.	1.	33	Դաս 12 Ապարներ և օգտակար հանածոներ
12.	1.	36	Դաս 13 Երկրագնդի բույսերն ու կենդանիները
7-րդ շաբաթ			
13.	1.	39	Դաս 14 Փոխադարձ կապերը բնության մեջ:
14.	1.		Դաս 15 Թեմայի ամփոփում: Կրկնություն
Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմա՝ Մեզ շրջապատող մարմինները և նյութերը
	Նպատակ		<ul style="list-style-type: none"> Պատկերացում տալ այն մասին, որ բոլոր մարմիններն ու նյութերը կազմված են մասինկներից, որոնք անընդհատ գտնվում են շարժման և փոխազդեցության մեջ: Ամրապնդել գիտելիքը պինդ, հեղուկ, գազային նյութերի մասին: Զարգացնել չափումներ կատարելու հմտությունները: <p>Բացատրել մեծությունների չափման միավորների միջև եղած առնչությունները:</p>
	Վերջնական արդյունքներ		<ul style="list-style-type: none"> Բացատրել ինչ են մարմինները, նյութերը, դրանց կազմությունը: Դասակարգել շրջապատում եղած նյութերը՝ պինդ, հեղուկ, գազային: Ներկայացնել, որ ջուր միակ նյութն է, որ բնության մեջ հանդիպում է երեք վիճակներում: Թվարկել մեծությունները, չափման միավորները և գտնել դրանց միջև եղած առնչությունները: Ներկայացնել նյութերի բազմազանությունը և դրանց բնորոշող հատկանիշները: <p>Բացատրել, որ տաք և սառը մարմինները միմյանցից տարբերվում են ջերմաստիճանով:</p>
Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմայի անվանում
8-րդ շաբաթ			
15.	1.	44	Դաս 16 Մարմիններ, նյութեր, մասնիկներ
16.	1.	46	Դաս 17 Նյութերի բազմազանությունը:
9-րդ շաբաթ			
17.	1.	49	Դաս 18 Ջերմաստիճան : Ջերմաչափ
18.	1.		Գործնական աշխատանք
10-րդ շաբաթ			
19.	1.	52	Դաս 19 Չափում և չափման միավորներ
20.	1.		Դաս 20 Թեմայի ամփոփում

11-րդ շաբաթ			
21.	1.		Թեմատիկ գրավոր աշխատանք
Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմա՝ Բնությունը և մարդը
	Նպատակը		<ul style="list-style-type: none"> Նախնական գիտելիքներով ապահովել մարդու և շրջակա միջավայրի փոխազդեցության և իր կյանքում բնության դերի մասին: Օրինակների միջոցով բացատրել, թե մարդու գործունեությունն ինչպես է ազդում շրջակա միջավայրի և կենսաբազմազանության վրա: Ձևավորել տարրական պատկերացումներ տնտեսության և դրա ճյուղերի մասին: Օգնել կազմել անձնական բյուջե, գաղափար ունենալ ապրանքափոխանակության, փողի առաջացման և նշանակության մասին, բացատրել բարիք-փող-բարիք շղթան, կազմել անձնական բյուջե: Ծանոթացնել բնությանը նվիրված ստեղծագործություններին:
	Վերջնական արդյունքները		<ul style="list-style-type: none"> Մեկնաբանել, թե մարդու գործունեությունն ինչպես է ազդում շրջակա միջավայրի և կենսաբազմազանության վրա, օրինակ աղբ, գետերի աղտոտվածություն թափոնների արտանետում: Թվել տնտեսության ճյուղերը և բնորոշել դրանք: Բացատրել աշխատանք, արհեստ, ապրանքափոխանակություն հասկացությունները, դրանց առաջացումը: Մեկնաբանել հնում գործածվող արհեստների անհետացման և նորերի առաջացման պատճառները: Նշել ապրանքափոխանակության, փողի առաջացման և նշանակության մասին, բացատրել բարիք-փող-բարիք շղթան: Կարողանալ կազմել անձնական բյուջե:
Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմայի անվանում
22.	1.	56	Դաս 20 Աշխատանք և մասնագիտություն
12-րդ շաբաթ			
23.	1.	59	Դաս 21 Տնտեսության առաջացումը
24.	1.	61	Դաս 22 Մարդը բնության մասնիկն է
13-րդ շաբաթ			
25.	1.	63	Դաս 23 Ինչո՞ւ և ինչպե՞ս է մարդը վերափոխում շրջակա աշխարհը
26.	1.	66	Դաս 24 Արդյունաբերություն
14-րդ շաբաթ			
27.	1.	71	Դաս 25 Գյուղատնտեսություն
28.	1.	75	Դաս 26 Տրանսպորտ
15-րդ շաբաթ			
29.	1.	78	Դաս 27 Ի՞նչ է փողը
30.	1.	81	Դաս 28 Ինչպես փրկել երկրագնդի բնությունը
16-րդ շաբաթ			
31.	1.	85	Դաս 29 Բնությունը մարդու ստեղծագործություններում
32.	1.	88	Դաս 30 Թեմայի ամփոփում: Կրկնություն
17-րդ շաբաթ			

33.	1.		Թեմատիկ աշխատանք
Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմա՝ Մեր հայրենիքը
Նպատակը	<ul style="list-style-type: none"> • Օգնել ընդլայնել գիտելիքները Հայաստանի խորհրդանիշների, բնաշխարհի, քայաքների և գյուղերի բնակիչների, պատմության, հայտնի մարդկանց և հերոսների մասին: • Ձևավորել սեր և պատասխանատվություն սեփական հայրենիքի հանդեպ, նպաստել հայ ինքնության ձևավորմանը: 		
Վերջնական արդյունք	<ul style="list-style-type: none"> • Ճանաչել և նկարագրել ՀՀ պետական խորհրդանիշները: • Ճանաչել հայ ժողովրդի ամենահայտնի գործիչներին՝ գրողներ, գիտնականներ, նկարիչներ, ճարտարա պետներ, երաժիշտներ, ազգային հերոսներ և այլ: • Մեկնաբանել, թե ինչ պարտավորություններ ունեն երկրի բոլոր քաղաքացիները իրենց հայրենիքի հանդեպ: • Քարտեզի վրա ցույց տալ ՀՀ-ն, ՀՀ վարչական մարզերը և մարզկենտրոնները: • Թվարկել ՀՀ մեծ քաղաքները, գետերը, լճերն ու լեռները, նկարագրել Հայստանի բնաշխարհը, թվարկել բնության արգելոցները: • Բնութագրել հայրենիքը սիրող, խնայող և պատասխանատու վարքագիծ ունեցող քաղաքացուն, թվարկել որակները և թե ինչպես կարող են իրենք էլ նման քաղաքացի լինել: 		
Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմայի անվանում
34.	1.	89	Դաս 31 Հայաստանն իմ հայրենիքն է Հայաստանի Հանրապետություն
18-րդ շաբաթ			
35.	1.	91	Դաս 32 ՀՀ մարզերն ու քաղաքները
36.	1.	94	Դաս 33 Մեր պետականության խորհրդանիշները
19-րդ շաբաթ			
37.	1.		Դաս 33 Մեր պետականության խորհրդանիշները
38.	1.	97	Դաս 34 Մեր ազգային պետական տոները
20-րդ շաբաթ			
39.	1.	100	Դաս 35 Մեր հայրենիքի անցյալն ու ներկան: Տարիների հաշվումը պատմության մեջ
40.	1.	102	Դաս 36 Նշանավոր գործիչներ և իրադարձություններ
21-րդ շաբաթ			
41.	1.		Դաս 36 Նշանավոր գործիչներ և իրադարձություններ
42.	1.	105	Դաս 37 Մշակութային արժեքներ
22-րդ շաբաթ			
43.	1.		Դաս 37 Մշակութային արժեքներ
44.	1.	108	Դաս 38 Մարզական նվաճումներ
23-րդ շաբաթ			
45.	1.	112	Դաս 39 Հարցեր և առաջադրանքներ «Մեր հայրենիքը» գլխի կրկնության համար
46.	1.		Թեմատիկ գրավոր աշխատանք
Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմա՝ Տեղանքի հետազոտում: Ճանապարհորդություններ և աշխարհագրական հայտնագործություններ

Նպատակ			<ul style="list-style-type: none"> • Օգնել ընդլայնել գիտելիքները Հայաստանի խորհրդանիշների, բնաշխարհի, քայաքների և գյուղերի բնակիչների, պատմության, հայտնի մարդկանց և հերոսների մասին: • Ձևավորել սեր և պատասխանատվություն սեփական հայրենիքի հանդեպ, նպաստել հայ ինքնության ձևավորմանը:
Վերջնական արդյունք			<ul style="list-style-type: none"> • Ճանաչել և նկարագրել ՀՀ պետական խորհրդանիշները: • Ճանաչել հայ ժողովրդի ամենահայտնի գործիչներին՝ գրողներ, գիտնականներ, նկարիչներ, ճարտարա պետներ, երաժիշտներ, ազգային հերոսներ և այլ: • Մեկնաբանել, թե ինչ պարտավորություններ ունեն երկրի բոլոր քաղաքացիները իրենց հայրենիքի հանդեպ: • Քարտեզի վրա ցույց տալ ՀՀ-ն, ՀՀ վարչական մարզերը և մարզկենտրոնները: • Թվարկել ՀՀ մեծ քաղաքները, գետերը, լճերն ու լեռները, նկարագրել Հայաստանի բնաշխարհը, թվարկել բնության արգելոցները: • Բնութագրծել հայրենիքը սիրող, խնայող և պատասխանատու վարքագիծ ունեցող քաղաքացուն, թվարկել որակները և թե ինչպես կարող են իրենք էլ նման քաղաքացի լինել:
Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմայի անվանում
24-րդ շաբաթ			
47.	1.	114	Դաս 40 Հորիզոն, հորիզոնի կողմերը
48.	1.	117	Դաս 41 Ճանապարհորդությունները վաղ անցյալում
25-րդ շաբաթ			
49.	1.	121	Դաս 42 Ճանապարհորդությունները դեպի Հնդկաստան և Չինաստան:
50.	1.	125	Դաս 43 Ամերիկայի հայտնագործումը
26-րդ շաբաթ			
51.	1.		Գործնական աշխատանք
52.	1.	130	Դաս 45 Ճանապարհորդությունները Աֆրիկայով
27-րդ շաբաթ			
53.	1.	132	Դաս 46 Ավստրալիայի հայտնագործումը
54.	1.	136	Դաս 47 Անտարկտիդայի հայտնագործումն ու հետազոտումը
28-րդ շաբաթ			
55.	1.	140	Դաս 48 Շուրջերկրյա Ճանապարհորդություններ
56.	1.	145	Դաս 49 Ժամանակակից Ճանապարհորդություններ օվկիանոսում:
29-րդ շաբաթ			
57.	1.	149	Դաս 50 Ժամանակակից Ճանապարհորդություններ տիեզերքում
58.	1.	152	Դաս 51 Կրկնություն
30-րդ շաբաթ			
59.	1.		Թեմատիկ գրավոր աշխատանք
Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմա՝ Ես և հասարակությունը
Նպատակ			<ul style="list-style-type: none"> • Ձևավորել իրավունքների և պարտականությունների փոխկապվածության, հասարակության մեջ օրենքների կարևորության մասին գիտելիքներ :

			<ul style="list-style-type: none"> • Ձևավորել մարդկային փոխհարաբերություններում հավասարության, արդարության, հանդուրժողակա նության և խաղաղության կարևորության գիտակցություն: • Ձևավորել ճիշտ և արդյունավետ շփմանն ու հաղորդակցմանն ուղղված համապատասխան վարքագիծ:
Վերջնական արդյունք			<ul style="list-style-type: none"> • Ներկայացնել իրավունքները, պարտականությունները և դրանց փոխկապվածությունը: • Հիմնավորել ընկալումների բազմազանությունը հարգելու անհրաժեշտությունը: • Ներկայացնել իրավունքների շուրջ առաջացած բախումները խաղաղ ճանապարհով լուծելու ուղիներ: • Մեկնաբանել մարդկանց փոխհարաբերություններում հավասարության, արդարության, ազնվության, բարեկամության և խաղաղության կարևորությունը: • Հասկանալ և բացատրել հանդուրժողական վերաբերմունքի դրսևորման կարևորությունը տարբեր մարդկանց, կարծիքների և կարողությունների հանդեպ: • Նկարագրել, մեկնաբանել կարծրատիպերի և նախապաշարումների բացասական ազդեցությունը: • Ցուցաբերել ճիշտ հաղորդակցմանն ուղղված համապատասխան վարքագիծ: • Բացատրել, թե ինչ է խտրականությունը, երբ կարող է այն կիրառվել, նշել դրանց վնասները: • Ներկայացնել ապագայի մասին ունեցած պատկերացումները, ակնկալիքներ և կարծիքները:
Հ/Հ	Ժամ	Էջ	Թեմայի անվանում
60.	1.	153	Դաս 52 Իրավունք և պարտականություն
31-րդ շաբաթ			
61.	1.	155	Դաս 53 Ժողովրդավարական հասարակություն
62.	1.	157	Դաս 54-55 Իրավունքների շուրջ ծագած հակամարտություններ
32-րդ շաբաթ			
63.	1.	160	Դաս 56 Ինչպես ճիշտ հաղորդակցվել
64.	1.	162	Դաս 57 Կարծրացած ընկալումներ: Հանդուրժողականություն
33-րդ շաբաթ			
65.	1.	164	Դաս 58 Փոփոխությունները մարդու կյանքում
66.	1.	167	Դաս 59 Մենք և ապագան
34-րդ շաբաթ			
67.	1.	170	Դաս 60-61 Ես արդեն գիտեմ: Կրկնություն
68.	1.		Ամփոփում

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Ո՞ր ձևակերպումներն են ճիշտ:

- Երկիրը պտտվում է Արեգակի շուրջ:
- Արեգակը պտտվում է Երկրի շուրջ:
- Երկիրը պտտվում է իր առանցքի շուրջ,որի հետևանքով էլ առաջանում է գիշեր և ցերեկ հերթափոխը:

2. Նշի՞ր ճիշտ պնդումը:

- Երկիր մոլորակի վրա կան բոլոր պայմանները մարդու կյանքի և գործունեության համար:
- Մյուս մոլորակների վրա կան,այն ամենը,ինչ անհրաժեշտ է մարդուն ապրելու և աշխատելու համար:

3. Ընդգծի՞ր ճիշտ տարբերակը:

Այսօր աշխարհում հաշվվում է շուրջ.

- 100 պետություն,
- 200 պետություն,
- 500 պետություն:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- Երկիր մոլորակի պտույտների և այդ պտույտների հետևանքով առաջացող գիշերվա և ցերեկվա,տարվա եղանակների հետափոխությունների մասին,
- Արեգակնային համակարգում Երկիրը միակ մոլորակն է,որի վրա կան բոլոր պայմանները մարդու կյանքի և գործունեության համար,
- աշխարհում պետությունների քնակը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- բացատրել, թե ինչպես է առաջանում գիշերը և ցերեկը,տարվա եղանակները,

- ներկայացնել, թե ինչ պայմաններ կան Երկրի վրա մարդու կյանքի և գործունեության համար,
- նշել, թե քանի պետություն կա աշխարհում:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Բնության բաղադրամասերն են՝

- լեռներն ու անտառները, լճերն ու օվկիանոսները, անձրևն ու քամին, կենդանիներն ու մարդը:
- մոլորակները, Արեգակը, Լուսինը, աստղերը:

2. Ինչո՞ւ է անհրաժեշտ մարդուն լավ ճանաչել բնությունը: Ընդգծի՛ր ճիշտ պատասխանը:

- Մարդը պետք է ունենա հարուստ գիտելիքներ բնության մասին, որպեսզի ճիշտ օգտվի բնության հարստություններից:
- Մարդը չպետք է ունենա հարուստ գիտելիքներ բնության մասին, քանի որ կարող է անխնա օգտվել բնության բարիքներից:

3. Ընտրի՛ր և տեղադրի՛ր համապատասխան աղյուսակներում:

Մարդու գործունեության ո՞ր տեսակները կարող են վնասել կամ օգուտ լինել բնությանը:

- անտառահատումներ
- հողերի մշակում
- նոր ծառերի տնկում
- ջրերի անխնա օգտագործում

Օգտակար գործունեություն	Վնասակար գործունեություն

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

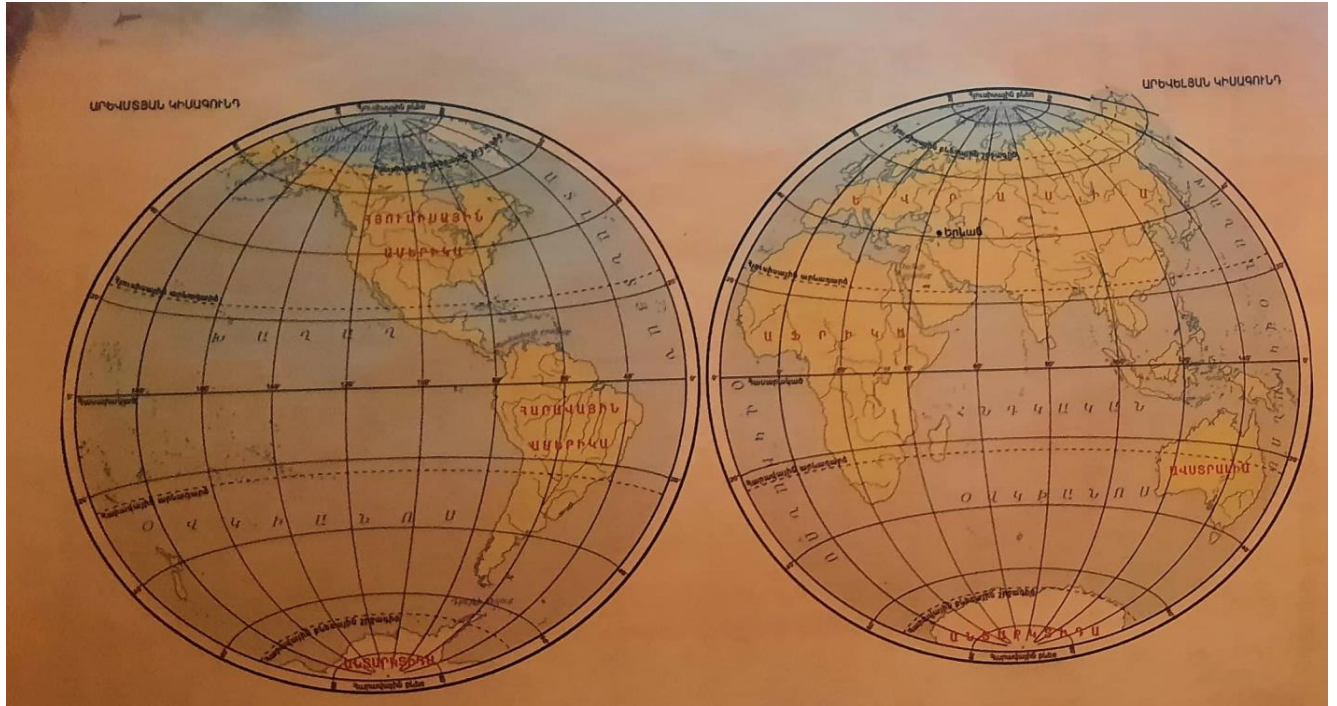
- ինչ է բնությունը, և որոնք են նրա բաղադրամասերը,
- ինչպես է մարդու գործունեությունն ազդում բնության վրա,
- բնության բոլոր բաղադրամասի վրա մարդու վնասակար և օգտակար ազդեցությունները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- բացատրել, թե ինչ բնությունը
- թվարկել բնության բաղադրամասերը,
- տարբերակել մարդու գործունեության օգտակար և վնասակար ազդեցությունները:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Դիտի՛ր կիսագնդերի քարտեզը և գրի՛ր, թե կապույտ գույնով ի՞նչերն են պատկերված:

Պատասխան՝

---

2. Նշի՛ր օվկիանոսները:

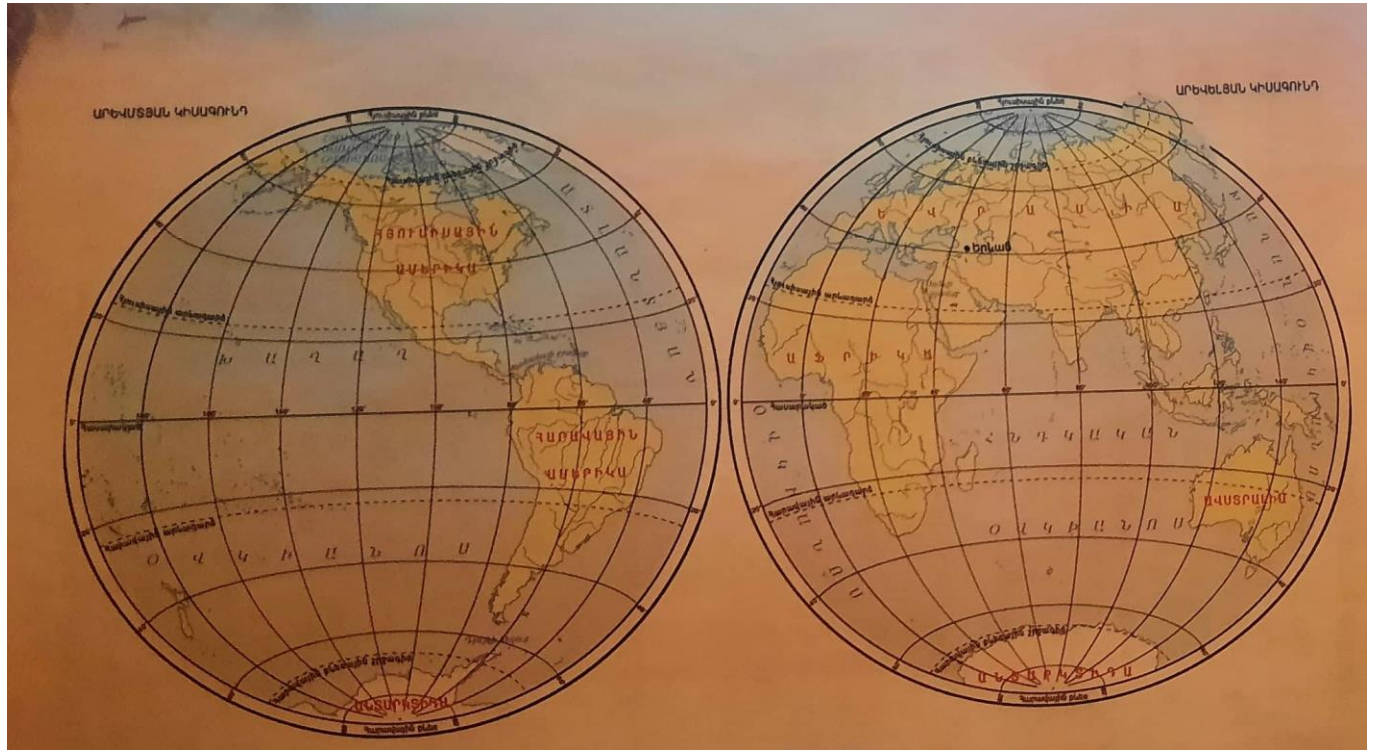
- Խաղաղ
- Աֆրիկա
- Ատլանտյան
- Հյուսիսային Ամերիկա
- Հյուսիսային սառուցյալ
- Հնդկական

3. Ավարտի՛ր նախադասությունը՝ լրացնելով բաց թողնված բառը:

Օվկիանոսների ջրերով շրջապատված ընդարձակ ցամաքները կոչվում են

_____:

4. Դիտի՛ր կիսագնդերի քարտեզը և գրի՛ր մայրցամաքները:

_____
_____
_____

5. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Ի՞նչ է կղզին:

- Ցամաքի համեմատաբար փոքր մասերը, որոնք բոլոր կողմերից շրջապատված են ջրով կոչվում են կղզիներ:
- Ընդարձակ ցամաքները կոչվում են կղզիներ:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- Երկրի մեծ մասը կազմում են ջրային տարածքները,
- իմանա, թե ինչ է օվկիանոսը և քանիսն են օվկիանոսները,
- իմանա, թե ինչ է մայրցամաքը և քանիսն են մայրցամաքները
- իմանա, թե ինչ է կղզին:

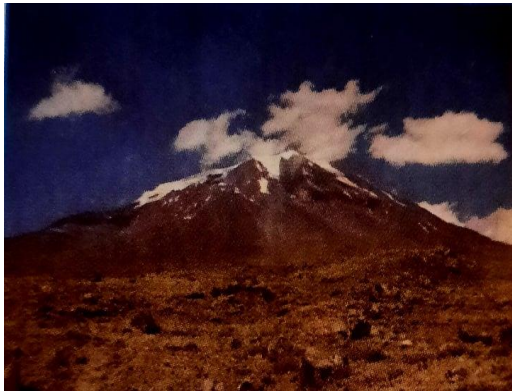
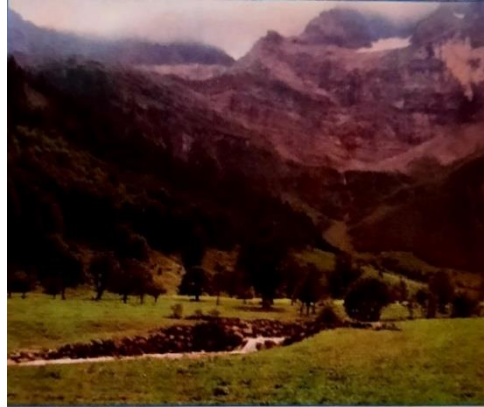
Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- կիսագնդերի քարտեզի վրա ցույց տալ ջրային տարածքները,
- թվարկել օվկիանոսները,
- տարբերակել մայրցամաքները և կղզիները,
- թվարկել մայրցամաքները:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Դիտի՛ր նկարները և յուրաքանչյուրի տակ գրի՛ր, թե որն է բլուրը, լեռը, լեռնահովիտը, հարթավայրը:

2. Դիտի՛ր նկարը և նկարի վրա նշի՛ր ստորոտ, լանջ, գագաթ:

---

3. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Մայրցամաքների մակերևույթն են կազմում.

- հարթավայրերը,
- բլուրները
- օվկիանոսները,
- լեռները,
- ծովերը:

4. Նշիր ճիշտ տարբերակը:

Բնակության համար ամենահարմար տարծքներն են՝

- լեռները,
- հարթավայրերը,
- բլուրները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- մայրցամաքի մակերևույթը ինչերն են կազմում,
- ինչ է հարթավայրը, բլուր, լեռը, լեռնահովիտը,
- իմանա լեռան մասերը՝ գագաթ, լանջ ստորոտ,

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել մայրցամաքի մակերևույթի մասերը,
- տարբերակել հարթավայրը, բլուրը, լեռը, լեռնահովիտը,
- ցույց տալ լեռան գագաթը, լանջը, ստորոտը:

պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր ճիշտ ձևակերպումը:
  - Մարդն առանց օդի կարող է ապրել ընդամենը մի քանի րոպե:
  - Մարդն առանց օդի կարող է ապրել 5 ժամ:
2. Նշի՛ր ճիշտ տարբերակը:

Երկրի վրա կյանքի գոյությունը պայմանավորված է օդով:

- Այո
  - Ոչ
3. Ընտրի՛ր ճիշտ տարբերակները:

Օդ կա ամենուրեք, բայց մենք այն չենք զգում, քանի որ այն

- անգույն է,
- թափանցիկ է,
- գունավոր է,
- հոտավետ է,
- անհոտ է:

4. Նշի՛ր ճիշտ տարբերակը:

Օդը՝

- 1) տարբեր գազերի խառնուրդ է,
- 2) հեղուկ մարմին է:

5. Դիտի՛ր նկարը և գրի՛ր , թե ի՞նչ մթնոլորտային տեղումներ և երևույթներ են պատկերված:

---

6. Քամին առաջանում է՝

- օդի հորիզոնական տեղաշաժից,
- ծառի ճյուղերի շարժումից,
- շոգ եղանակից:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- Երկիր մոլորակը շրջապատված է օդի հաստ շերտով,
- Երկրի վրա կյանքի գոյությունը պայմանավորված է օդի առկայությամբ,
- օդի կարևորությունը մարդու , կենդանիների և բույսերի համար
- ինչերից է կազմված օդը,
- մթնոլորտային տեղումները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- բացատրել, թե ինչով է շրջապատված երկրագունդը,
- ներկայացնել, թե ինչով է պայմանավորված Երկրի վրա կյանքի գոյությունը,
- ներկայացնել օդի դերը մարդկանց,բույսերի և կենդանիների համար,
- թվարիել, թե ինչերից է բաղկացած օդը,
- տարբերակել մթնոլորտային տեղումները և երևույթները:

պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Ավարտի՛ր նախադասությունը՝ տեղադրելով բաց թողնված բառը:

Օղբ մաքրելու գործում կարևոր նշանակություն ունեն

(քարերը,բույսերը)_____:

2. Ճի՞շտ է արդյոք:

Բույսերը տերևների միջոցով կլանում են օդում եղած ածխաթթու գազը և

<<արտադրում>> են թվածին:

○ Այո

○ Ոչ

3. Նշի՛ր ճիշտ տարբերակները:

Եթե օղբ մաքուր չէ, ապա՝

○ բույսերը վատ են աճում,

○ փարթամ բուսականություն կա,

○ մարդիկ հիվանդանում են,

○ մարդիկ առողջ են լինում:

4. Օղբ մաքուր պահելու համար անհրաժեշտ է .

○ շատ ծառեր տնկել,

○ հատել բոլոր ծառերը,

○ ծխնելույզների վրա տեղադրել օդամաքիչ սարքեր,

○ թողնել, որ ֆաբրիկաներից և մեքենաներից օդ թափանցեն վնասակար նյութեր:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

➤ օղի դերն ու նշանակությունը մարդկանց,բույսեր և կենդանիների համար,

➤ բույսերի կարևորագույն դերը օղբ մաքուր պահելու հարցում,

➤ օղի աղտոտվածությունը ինչպես է ազդում շրջակա միջավայրի և մարդկանց վրա,

➤ ինքն ինչպես կարող է նպաստել օդը մաքուր պահելու գործին:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

➤ ներկայացնել օղի կարևորությունը մարդկանց և կենդանիների կյանքում,

➤ բացատրել, թե բույսերն ինչ նշանակություն ունեն օդը մաքուր պահելու գործում,

➤ թվարկել աղտոտված օղի վնասակար ազդեցությունները:

➤ ներկայացնել, թե ինքն ինչպես կարող մասնակցել օդը մաքուր պահելու գործին:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր ճիշտ տարբերակը:

Հողը դա՝

- ապար է,
- քայքայված ապարի և հումուսի խառնուրդ է,
- քայքայված ապար է:

2. Ի՞նչ է հումուսը.

- քայքայված ապար,
- մահացած բույսերի և կենդանիների մնացորդ,
- օգտակար հանածո:

3. Նշվածներից ո՞րն է հողի ամենակարևոր հատկությունը.

- հողում աճում են բույսեր,
- հողը կլանում է ջուրը,
- հողում քարեր կան:

4. Լրացրո՛ւ բաց թողնված բառերը:

Հող մշակել նշանակում է՝ (ճիշտ, սխալ)_____ ժամանակին վարել, ջրել, մանրացնել կոշտերը, պարարտացնել, մշակաբույսերի սերմեր (հավաքել, ցանել)_____ և բերք ստանալ: Հողը (կարիք ունի, կարիք չունի)_____ մարդկանց մշտական հոգատարության և ուշադրության:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ինչ է հողը,
- ինչ է հումուսը,
- հողի դերն ու նշանակությունը մարդկանց և բույսերի կյանքում,

- ինչպես պետք է մշակել հողը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել, թե ինչպես է գոյանում հողը,
- ներկայացնել, թե ինչից է առաջանում հումուսը,
- բացատրել հողի կարևորագույն հատկությունը, ներկայացնի մարդն ինչ է օգուտ ունի հողից:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Երկրի վրա որե՞նչ ջուր կա:
  - Օվկիանոսում
  - Գետնի տակ
  - Օդում
  - Նշված բոլոր տարբերակներն էլ ճիշտ են:
2. Ո՞ր ձևակերպումն է սխալ:
  - Առանց ջրի Երկրի վրա կյանք չի կարող լինել:
  - Առանց ջրի բուսական և կենդանական աշխարհը չի ոչնչանա:
  - Ջուրը կյանքի աղբյուր է:
3. Ուշադիր դիտի՛ր նկարները և գրի՛ր.թե որ նկարում է ջուրը գտնվում պինդ, հեղուկ և գազային վիճակներում:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- երկրագնդի մակերեսի մեծ մասը ծածկված է ջրով,
- ջրի դերն ու նշանակությունը բույսերի, մարդկանց, կենդանիների կյանքում,
- բնության մեջ ջուրը գտնվում է պինդ, հեղուկ և գազային վիճակներում:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- թվարկել, թե երկրագնդի վրա որտեղ ջուր կա,
- ներկայացնել ջրի դերն ունշանակությունը,
- թվարկել, թե բնության մեջ ինչ վիճակներով է հանդիպում ջուրը:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Դիտի՛ր նկարները և նշի՛ր, թե որ նկարում է պատկերված աղբյուր, ջրվեժ, լիճ:

2. Գետնի տակից դուրս հորդող ջրերն անվանում են՝

- աղբյուր,
- գետակ,
- օվկիանոս:

3. լեռներից մեծ ուժգնությամբ գահավիժող գետերը անվանում են՝

- ջրվեժ,
- լիճ,
- աղբյուր:

4. Երկրագնդի ցամաքի՝ ջրով լցված ընդարձակ գոգավորությունը անվանում են՝

- գետ,
- ջրվեժ,
- լիճ

5. Աղբյուրներից բխող ջրերը հոսելով հանդիպում են այլ առվակների և առաջացնում՝
- գետակներ,
  - լիճ,
  - աղբյուր:
  -

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ինչպես է առաջանում է գետը, ջրվեժը, լիճը, աղբյուրը
- ստորերկրյա ջրերի էլքը Երկրի մակերես, կոչվում է աղբյուր,
- երկրագնդի ցամաքի՝ ջրով լցված ընդարձակ գոգավորությունը կոչվում է լիճ,
- լեռների մեծ բարձրությունից մեծ ուժգնությամբ գահավիժող գետերը կոչվում են ջրվեժներ:

- աղբյուրներից բխող ջրերը հոսելով հանդիպում են իրար և առաջացնում գետակներ, իսկ գետակներն էլ՝ գետեր:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- տարբերակել, գետը, լիճը, ջրվեժը, աղբյուրը,
- ներկայացնել, թե ինչպես է առաջանում աղբյուրը,
- ներկայացնել, թե ինչպես է առաջանում ջրվեժը,
- ներկայացնել, թե ինչպես է առաջանում լիճը,
- ներկայացնել, թե ինչպես է առաջանում գետը:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Ավարտի՛ր միտքը:

Բույսերը, կենդանիները, մարդիկ չեն կարող ապրել առանց -----
-----:

2. Նշի՛ր հնարավոր ճիշտ ձևակերպումները:

- Մարդիկ պետք է մաքուր պահեն ջուրը:
- Մարդիկ պետք է աղտոտեն ջուրը:
- Ջրերի խնայողության նպատակով պետք է կանխել ջրի անտեղի հոսքը:

3. Ո՞ր նկարներում է ջուրը աղտոտված: Ընդգծի՛ր:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ջրի մաքրության կարևորությունը,
- ջրային ռեսուրսների աղտոտվածության հետևանքները,
- ջրի նշանակությունը կենդանի օրգանիզմների համար:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- մեկնաբանել մարդու ներգործությունը ջրային ռեսուրսների պահպանության գործում,
- ներկայացնել ջուրը մաքուր պահելու ուղիները,
- բացատրել աղտոտված ջրի բացասական ազդեցությունը կենդանի օրգանիզմների կյանքում:

պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշվածներից ընդգծի՛ր այն բառերը, որոնք ապարներ են:

Տուֆ, գրիչ, թռչուն, բազալտ, կավիճ, աթոռ:

2. Լրացրո՛ւ ճիշտ բառը:

Ապարների այն տեսակները, որոնք մարդն օգտագործում է զանազան նպատակներով, կոչվում են ----- (օգտակար, վնասակար) հանածոներ:

3. Նշի՛ր ճիշտ ձևակերպումները:

- Ոսկին և արծաթը թանկարժեք մետաղներ են:
- Ոսկին և արծաթը էժանագին մետաղներ են:
- Շինանյութերը մարդու կողմից շինարարության մեջ օգտագործվող ապարներն են:
- Տուֆը Հայաստանում ամենաշատ օգտագործվող շինաքարն է:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- թե ինչ է ապարը,
- օգտակար հանածոների նշանակությունը,
- Հայաստանում օգտագործվող շինաքարերը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- թվարկել ապարներ,
- ներկայացնել օգտակար հանածոների տեսակները,
- տարբերակել թանկարժեք մետաղները:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Բույսերի աճելու համար անհրաժեշտ է՝
  - օդ,
  - ջուր,
  - Արեգակի լույս և ջերմություն,
  - Նշված բոլոր պատասխանները ճիշտ են:

2. Լրացրո՛ւ աղյուսակը՝ օգտվելով ստորև գրված բառերից:

Ֆիկուս, ուղտափուշ, արմավենի, ուռենի, մամուռ

ջերմասեր	Ստվերասեր	խոնավասեր	չորադիմացկուն

3. Սլաքով միացրո՛ւ և ստացի՛ր ճիշտ պատասխանները:

օձ		պինգվին
սպիտակ արջ	ցուրտ պայմաններ	մողես
փոկ	անապատ	կարիճ

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- բույսերի և կենդանիների կյանքի համար անհրաժեշտ պայմանները,
- բույսերի անվանումները,
- կենդանիների անվանումները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- զանազանել տարբեր պայմաններում աճող բույսերը,
- տարբերակել տարբեր պայմաններում աճող կենդանիները,

➤ ներկայացնել կենդանի և անկենդան բնության տարբերությունը:

Դաս 14. Փոխադարձ կապերը բնության մեջ

Թեմատիկ պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

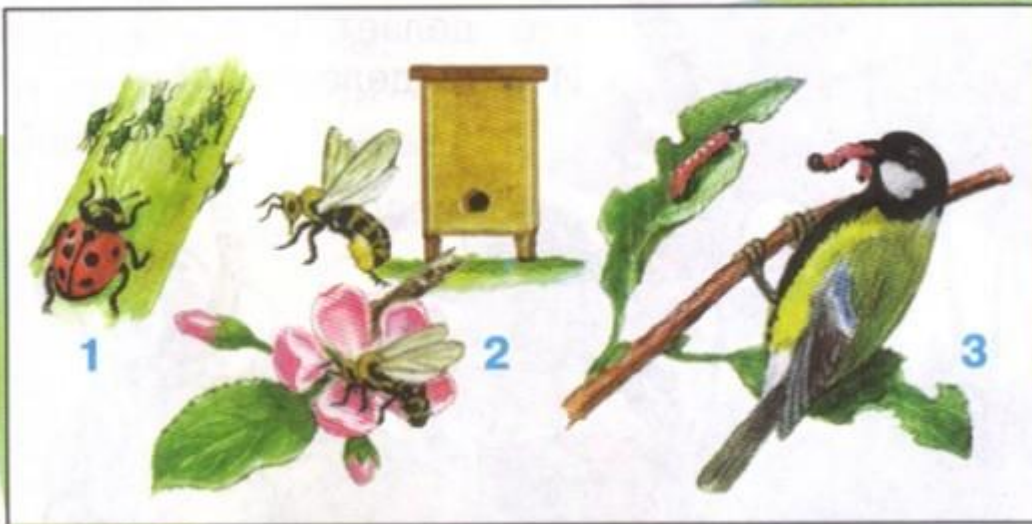
1. Լրացրո՛ւ ճիշտ բառը:

Բնության մեջ կան կապեր, որոնք հնարավոր չեն տեսնել: Այդպիսի կապերը կոչվում են -----(տեսանելի, անտեսանելի) կապեր:

2. Նշի՛ր հնարավոր ճիշտ ձևակերպումները:

- Միմյանց հետ կապված են անկենդան և կենդանի բնությունը:
- Միմյանց հետ կապված չեն անկենդան և կենդանի բնությունը:
- Մարդն իր գործունեությամբ ներգործում է բնության վրա:
- Մարդն իր գործունեությամբ չի ներգործում բնության վրա:

3.Նայելով նկարին՝ գրի՛ր բնության մեջ փոխադարձ կապերի օրինակներ:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- բնության մեջ փոխադարձ կապերը կարող են լինել տեսանելի և անտեսանելի,
- մարդու և բնության միջև փոխադարձ կապի կարևորությունը,
- բնության բաղադրիչների անվանումները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- թվարկել բնության մեջ անտեսանելի կապերի օրինակներ
- օրինակներ բերել բնության վրա մարդու ներգործության վերաբերյալ,
- ներկայացնել բնության մեջ փոխադարձ կապերի օրինակներ :

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Լրացրո՛ւ նախադասությունները՝ օգտվելով ներքևում տրված բառերից:
Մեզ շրջապատի ցանկացած իր, կենդանի օրգանիզմ կարող ենք կոչել -----
-----: Մարմինները կազմված են -----: Մարմինները լինում են -----
------(մարդու կողմից ստեղծված) և -----(բնության
կողմից ստեղծված):

բնական, մարմին, արհեստական, նյութերից

2. Թվարկի՛ր մարդու կողմից ստեղծված մարմինների անուններ:

-----

3. Մլաքով իրար միացրո՛ւ աջ և ձախ շարքերի համապատասխան ձևակերպումները:

Անգույն, անհոտ, թափանցիկ	ջուր
Պինդ, հեղուկ, գազային	հող
Աճում են բույսեր	օդ

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ինչ է մարմինը և ինչ է նյութը,
- մարմինների անվանումները,
- նյութերի տեսակները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- թվարկել բնական և արհեստական մարմիններ,
- բերել նյութերի օրինակներ,
- ներկայացնել պինդ, հեղուկ և գազային նյութերի օրինակներ:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Աշխարհում հայտնի են ----- տեսակի նյութեր: Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

- մի քանի հարյուր
- մի քանի միլիոն
- մի քանի հազար

2. Սլաքով իրար միացրո՛ւ աջ և ձախ շարքերի համապատասխան ձևակերպումները:

Աղ	պարունակում են հացը, կարտոֆիլը
Շաքար	հարուստ են խաղողի հատիկները
Գլյուկոզա	ստանում են շաքարեղեգից և շաքարի ճակնդեղից
Օսլա	սպիտակ մանրագույն բյուրեղանման նյութ է աղի համով

3. Լրացրո՛ւ ճիշտ բառը:

Եթե յողի լուծույթի մի կաթիլ կաթեցնենք այն մթերքի վրա, որը օսլա է պարունակում, ապա յողը կդառնա -----

(կապտամանուշակագույն, դեղնականաչավուն):

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- նյութերի բազմազանության մասին,
- նյութերի անվանումները,
- բնության մեջ հանդիպող նյութերը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել տարբեր նյութերին բնորոշող հատկանիշները,
- մեկնաբանել, թե ինչպես են ստանում աղը և շաքարը,

➤ ներկայացնել այն մթերքները, որոնք պարունակում են օսլա, գլյուկոզա:

պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը: Մեզ շրջապատող առարկաների, օդի , ջրի տաքության կամ սառնության չափը որոշվում է.

- մետրով,
- կշեռքով,
- ջերմաչափով:

2. Սլաքով իրար միացրո՛ւ աջ և ձախ շարքերի համապատասխան ձևակերպումները:

Եթե օդը տաքանում է ցույց է տալիս դրական ջերմաստիճան

Եթե օդը պաղում է ցույց է տալիս բացասական

ջերմաստիճան

Ջրո՞ւ աստիճանից վերև գրված թվերը սպիրտը կամ սնդիկը վեր է

բարձրանում

Ջրո՞ւ աստիճանից ցած գրված թվերը սպիրտը կամ սնդիկը իջնում է ներքև

3. Լրացրո՛ւ նախադասությունները՝ օգտվելով ներքևում տրված բառերից:

Երկրի մակերևույթով օդի հորիզոնական տեղաշարժը կոչվում է -----:

Շատ ուժեղ քամիները անվանում են -----: Քամին մարդկանց նակ--

-----է տալիս:

օգուտ, քամի, փոթորիկներ

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ջերմաչափը՝ որպես առարկաների, օդի, ջրի տաքության և սառնության չափը որոշող գործիք,
- ջերմաչափի կառուցվածքը,
- քամու վնասները և օգուտները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել ջերմաչափի աշխատանքը,
- տարբերակել դրական և բացասական ջերմաստիճանները,
- մեկնաբանել քամու առաջացումը:

Դաս 19. Չափում և չափման միավոր

[Թեմատիկ](#)

[պլան](#)

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշային նվազագույն պահանջների կատարումը ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր հնարավոր ճիշտ պատասխանները: Մեծություններ են՝
  - մետր,
  - երկարություն,
  - կիլոգրամ,
  - զանգված,
  - ժամանակ,
  - ջերմաստիճան:
2. Լրացրո՛ւ աղյուսակը՝ մեծություններին համապատասխանեցնելով ճիշտ չափման միավորները:

կիլոգրամ, աստիճան, րոպե, վայրկյան, տոննա, գրամ, կիլոմետր, մետր

Երկարություն	ջերմաստիճան	զանգված	Ժամանակ

3. Մեծությունները չափելու ի՞նչ գործիքներ գիտես: Թվարկի՛ր:

Նկ. 28 Չափիչ գործիքներ

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- մեծություն և չափման միավոր հասկացությունները,
- մեծությունների և չափման միավորների կիրառության կարևորությունը,
- մեծությունները չափելու գործիքների անվանումները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել մեծությունները և դրանց չափման միավորները,
- բնութագրել միավորների միասնական համակարգ հասկացությունը,
- օգտվել մեծությունների չափման գործիքներից:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

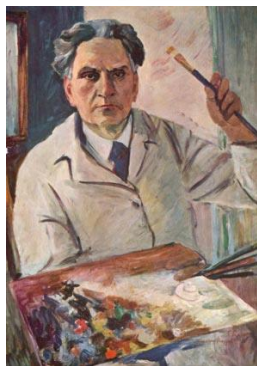
1. Լրացրո՛ւ համապատասխան սյունակները:

Նշվածներից ո՞րն է աշխատանքի առարկա, իսկ ո՞րը՝ աշխատանքի միջոց:

Փայտ, տրակտոր, հող, ջուր, մուրձ, համակարգիչ, կարի մեքենա

Աշխատանքի առարկա	Աշխատանքի միջոց

2. Դիտի՛ր նկարները, և նշի՛ր՝ ինչ մասնագիտություն ունեն մարդիկ:

-----

3. Ապագայում ի՞նչ մասնագետ կուզենայիր դառնալ:

4.

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ինչ է աշխատանքի առարկան և ինչ է աշխատանքի միջոցը,
- մասնագիտությունների անվանումները,
- յուրաքանչյուր մասնագիտություն երկարատև աշխատանքի արդյունք է:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- տարբերակել աշխատանքի առարկան աշխատանքի միջոցից,
- տարբերակել մասնագիտությունները միմյանցից,
- հարգալից վերաբերմունք դրսևորել յուրաքանչյուր մասնագիտության և մասնագետի հանդեպ:

պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Սլաքով համապատասխանեցրո՛ւ շարքերը:

	հագուստ	
	վարսահարդարում	
ապրանք	բուժօգնություն	ծառայություն
	կահույք	
	կրթություն	
	տուն	

2. Լրացրո՛ւ նախադասություններում բաց թողնված բառերը:

Տնտեսության գլխավոր նպատակը մարդկանց զանազան -----

-- բավարարելն է: (երազանք, պահանջմունք)

Դրա համար մարդիկ արտադրում են տարբեր ----- և մատուցում

են տարբեր ----- : (ծառայություններ, ապրանքներ)

3. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը

Այն գիտությունը, որն ուսումնասիրում է տնտեսությունը, կոչվում է.

- մաթեմատիկա
- տնտեսագիտություն
- ռուսաց լեզու

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ինչ է տնտեսությունը,
- ապրանքի և ծառայության տարբերությունները,
- ինչ է ուսումնասիրում տնտեսագիտությունը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- մեկնաբանել՝ որն է տնտեսության նպատակը,
- թվարկել ապրանքների և ծառայությունների անվանումներ,
- ներկայացնել մարդու բազմազան պահանջմունքները:

պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կա տարումն ստուգելու համար:

1. Ինչե՞ր է ստեղծել մարդը: **Թվարկի՛ր:**

---

2. Լրացրո՛ւ նախադասության մեջ բաց թողնված համապատասխան բառը:
Մարդը բնության միակ -----(մտածող, քայլող) էակն է:

3. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը

Մարդը հազվագյուտ և անհետացման եզրին գտնվող բույսերի և կենդանիների անունները զետեղում է հատուկ՝ ----- մեջ:

- Կարմիր գիրք
- արգելոց
- տետր

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- մարդու և կենդանիների տարբերությունը,
- մարդու ստեղծած բարիքները,
- արգելոցների կարևորությունը բնության մեջ:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- թվարկել մարդու և կենդանիների միջև եղած տարբերությունները,
- նշել մարդու կողմից ստեղծված և բնության մեջ եղած բարիքները,

- մեկնաբանել բույսերի և կենդանիների պահպանության կարևորությունը:

Դաս 23. Ինչո՞ւ և ինչպե՞ս է մարդը վերափոխում շրջակա աշխարհը [Թեմատիկ պլան](#)

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կա

տարումն ստուգելու համար:

1. Ինչե՞ր ես տեսնում նկարում պատկերված:

Թվարկի՛ր:

2. Նկարին նայելով՝ նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Մարդը ճի՞շտ է վարվել անտառները հատելով և չվերականգնելով այն:

- այո
- ոչ

3. Նշի՛ր հնարավոր ճիշտ ձևակերպումները.

- որքան մեծանում է երկրագնդի բնակչության թիվը, այնքան մեծանում են նրա պահանջմունքները,
- մարդը չի կարող ներգործել բնության վրա և վերափոխել շրջակա աշխարհը,
- ապրելով բնության մեջ՝ մարդն անխուսափելիորեն ներգործում է բնության վրա:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- մարդու ներգործությունը բնության վրա անխուսափելի է,
- բնությանը պատճառած վնասների վերականգնման կարևորությունը,

- բնափայտի կարևորությունը մարդու կյանքում:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- բացատրել, թե ինչպես է մարդը վերափոխում շրջակա աշխարհը,
- առաջարկել մարդու կողմից բնությանը պատճառած վնասների վերականգնման ուղիները,
- կարևորել անտառների նշանակությունը բնության մեջ:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- տնտեսության գլխավոր ճյուղերի մասին,
- ինչի շնորհիվ են աշխատում էլեկտրական սարքավորումները,
- տնտեսության բոլոր ճյուղերի փոխադարձ կապերի մասին:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել տնտեսության ճյուղերը բնորոշող հատկանիշները,
- թվարել արդյունաբերության ճյուղերը,
- կռահել հանելուկների պատասխանը:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նկարից օգտվելով՝ գրի՛ր 4 բույսի անուն, որ աճեցնում է մարդը սննդամթերք ստանալու համար:

2. Սլաքով համապատասխանեցրո՛ւ շարքերը:

	կարտոֆիլ	
	ցորեն	
Բուսաբուծություն	միս	անասնապահություն
	փետուր	
	գազար	
	կաթնամթերք	

3. Նշի՛ր՝ ինչ մասնագիտություններ ունեն նկարում պատկերված մարդիկ:

4. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:
- Ո՞րն է կարտոֆիլի հայրենիքը.
- Հայաստան,
  - Հարավային Ամերիկա,
  - Չինաստան:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ինչ է գյուղատնտեսությունը,
- ինչ է բուսաբուծությունը,
- ինչ է անասնապահությունը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել գյուղատնտեսության ճյուղերը,
- թվարկել կենդանիներից ստացվող բարիքները,
- տարբերակել հողագործներին և անասնապահներին:

4. Ծառայության անվանումները գծիկով միացրու համապատասխան նկարներին. միացրու.

հրշեջ ծառայություն

ուստիկանություն

շտապ բժշկական օգնություն

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- տրանսպորտի նշանակությունը մարդու կյանքում,
- փոխադրման ինչ տեսակներ կան,
- Տեղեկություններ տրանսպորտի հին և նոր տեսակների մասին:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել տրանսպորտի տեսակներն ըստ նշանակության,
- տարբերակել տրանսպորտի տեսակներն ըստ ժամանակաշրջանի,
- ներկայացնել ծառայությունների ոլորտը:

Դաս 27. Ի՞նչ է փողը
պլան

Թեմատիկ

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշային նվազագույն պահանջների կա տարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանները:
Ապրանքափոխանակություն է.
  - խաղալիքները փոխանակել հագուստով
  - տետրը գումարով գնել
  - մատիտները փոխանակել դրոշմանիշով

2. Նշի՛ր 3 իր, որ փողով կգնես խանութից:

-----

3. Ընդգծի՛ր հայկական դրամները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ինչ է փողը,
- ապրանքների փոխանակման ձևերը,
- տարբեր երկրներ ունեն իրենց դրամական միավորները,
- ապրանքափոխանակության և փողի նշանակության մասին:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- տարբերակել ապրանքափոխանակությունը առք ու վաճառքից,
- ճանաչել հայկական թղթադրամները և մետաղադրամները,
- գիտակցել փողի կարևորությունը մարդու կյանքում:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կա տարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանները.

Աշխարհի երկրները, իրար հետ համագործակցելով, իրականացնում են բնապահպանա կան տարաբնույթ միջոցառումներ՝

- կրճատում են մթնոլորտ արտանետվող ջերմոցային գազերի քանակը,
- աղտոտում են շրջակա միջավայրը,
- վերականգնում կամ տնկում են նոր անտառներ:

2. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը.

Թթվածին արտադրում են՝

- կանաչ բույսերը,
- կենդանիները,
- լեռները:

3. Համապատասխանեցրո՛ւ աջ և ձախ սյունակները.

<ul style="list-style-type: none"> • Անտառները վերականգնվում են • Դարեր առաջ • Անտառների կրճատման հետևանքով	<ul style="list-style-type: none"> • բնությունը կարողացել է վերականգնել իրեն հասցված վնասները: • ծառերի, թփերի աճի բնական արագությամբ: • անձայրածիր անապատները ընդարձակվում են:
--	--

4. Նախադասության մեջ լրացրո՛ւ բաց թողնված բառը:

Շատ դարեր առաջ մարդիկ ապրում էին ----- կյանքով: (պարզ, տխուր)

Մարդու կողմից բնության աղտոտումը ----- է բույսերի, կենդանիների և մեր առողջությունը: (վտանգում, ուրախացնում)

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ինչերն են թթվածին արտադրում,
- մարդն ինչպես է վերափոխել շրջակա աշխարհը,
- տեղեկություններ բնության ադոտովածության, աղբի կուտակումների հետևանքների մասին:

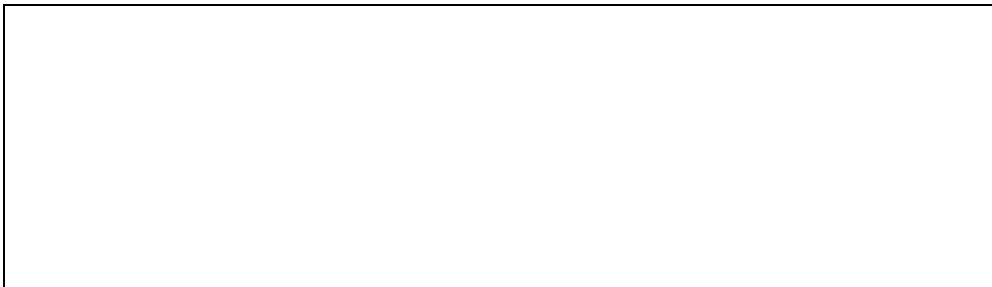
Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- թվարկել բնապահպանական տարաբնույթ միջոցառումների տեսակներ,
- մեկնաբանել մարդու ազդեցությունը բնության վրա,
- պահպանել շրջակա միջավայրը:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նկարի՝ ր տրված հատվածի որևէ պատկեր:

«Կաքավաբերդի բարձունքի միակ ծաղիկը ալպիական մանուշակն է, ցողունը կաքավի ոտքի պես կարմիր, ծաղիկը ծիրանի գույն: Արևից քարերը տաքանում են, և երբ տաքանում են, և երբ ամպերը ծածկում են քար ու պարիսպ, մանուշակը թեքվում է, գլուխը հենում քարին»:

2. Նշի՝ ր ճիշտ պատասխանը:

Ո՞ր ջրվեժն է պատկերված նկարում.

- Թռչկան
- Շաքի
- Վիկտորիա

3. Լրացրու բաց թողնված բառը:

«Տարվա եղանակներ» ստեղծագործության հեղինակն է՝ ----- (Վիվալդի, Մոցարտ)

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- բնությանը նվիրված ստեղծագործություններ,
- բնությունը մարդկանց ոգեշնչման աղբյուր է,
- բնության պահպանման և գեղեցկության կարևորությունը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- նկարել հատված կարդացած ստեղծագործությունից,
- գնահատել բնության գեղեցիկ պատկերները,
- ներկայացնել բնությանը նվիրված ստեղծագործությունների հեղինակներին:

Չափ 31. Հայաստանն իմ հայրեիսն է: Հայաստանի Հանրապետություն

Թեմատիկ պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Լրացրո՛ւ բաց թողնված բառը:

Հայոց երկիրն իր անվանումն ստացել է մեր նախահայր ----- անունից:

(Հայկ, Վահան)

Հայկը իր աղեղով և ----- նետով սպանեց բռնակալ Բելին: (երկթևանի, երեքթևանի)

2. Ինչպե՞ս է կոչվում մեր երկիրը:

.

3. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Ո՞րն է Հայաստանի Հանրապետության մայրաքաղաքը:

- Գյումրի
- Երևան
- Վանաձոր

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- մեր երկրի անվան ծագումնաբանությունը,
- ինչպես է կոչվում մեր երկիրը,
- իմանա Հայաստանի Հանրապետության մայրաքաղաքը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել ինչպես է առաջացել մեր երկրի անվանումը,
- ներկայացնել ինչ է հայրենի տունը,
- հստակ նշել մեր երկրի անվանումը,
- նշել՝ որն է Հայաստանի մայրաքաղաքը:

Ռաւ 32. Հայաստանի Հանրապետության մարզերը և քաղաքները Թեմատիկ
պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կա տարումն ստուգելու համար:

1. Օգտվելով նկարից՝ նշի՛ր պատասխանը:

Հայաստանի Հանրապետությունը քանի՞ մարզ ունի:

2. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Յուրաքանչյուր մարզ ունի՝

- մարզպետ,
- գյուղապետ,
- քաղաքապետ:

3. Շարունակի՛ր միտքը:

Հայաստանի ամենախոշոր քաղաքը ----- է: (Երևան, Գավառ)

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- Հայաստանի Հանրապետության վարչական քարտեզը,
- տեղական ինքնակառավարման մարմինների հիմնական գործառույթը,
- ՀՀ խոշոր քաղաքները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- թվարկել ՀՀ մարզերը,
- ներկայացնել մարզպետի առնվազն երկու գործառույթ,
- տարբերակել խոշոր քաղաքը փոքր քաղաքից:

պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Ամանորի խորհրդանիշն է.

- ձյունը,
- եղևնին,
- խաղալիքը:

2. Մլաքով միացրո՛ւ աջ և ձախ կողմերի համապատասխան գույգերը.

Հունվարի 1	Կանանց տոն
Մարտի 8	Սուրբ Ծնունդ
Հունվարի 6	Ամանոր

3. Նշի՛ր քո ծննդյան տարեթիվը, ամիսը և օրը.

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ազգային - պետական տոները,
- տոնական օրերը օրացույցում ներկված են կարմիր գույնով,
- իր ծննդյան օրը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- տարբերակել ազգային տոնը ընտանեկան տոներից,
- օգտվել օրացույցից,
- ճիշտ գրել իր ծննդյան տարեթիվը, ամիսը և օրը:

Չափ 35. Մեր հայրենիքի անցյալն ու ներկան: Տարիների հաշվումը պատմության մեջ

Թեմատիկ պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Լրացրո՛ւ բաց թողնված բառը:

Մատենադարանում կամ Հայաստանի պատմության թանգարանում պահվում են
-----: (հին ձեռագրեր, տետրեր)

Պատմությունն անվանում են ժողովրդի -----: (
հիշողություն, կենսագրություն)

2. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը

1 դարը քանի՞ տարին է:

- 100 տարի,
- 1000 տարի
- 110 տարի:

3. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Մեր երկրում ընդունվա՞ծ է տարիների հաշվումը սկսել Հիսուս Քրիստոսի ծննդից:

- այո
- ոչ

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- Մատենադարանում պահվող հին ձեռագրերի մասին,
- մեկ դարը 100 տարին է,
- տարիների հաշվումը մեր երկրում սկսվում է Հիսուս Քրիստոսի ծննդից:

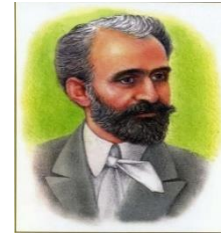
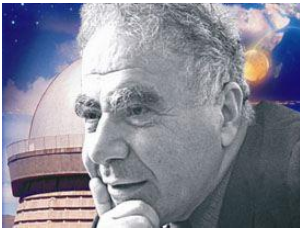
Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- պատմել հին ձեռագրերի մասին,
- տարբերակել դարը հազարամյակից,

- ներկայացնել տարբեր դարաշրջաններում տեղի ունեցած որոշ իրադարձություններ:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Յուրաքանչյուր նկարին համապատասխան գրի՛ր՝ ովքեր են պատկերված՝ Հովհաննես Թումանյան, Վիկտոր Համբարձումյան, Սասունցի Դավիթ:

2. Նշի՛ր ստեղծագործության հեղինակին.

Ո՛չ թե հողով և հացով,
Այլ քարերով ես հարուստ,
Քարին քնար քանդակող
Հանճարներով ես հարուստ:

----- (Համո Սահյան, Հակոբ
Կոջոյան)

3. Ո՞ւմ արձանն է պատկերված նկարում:

4. Ո՞վ է հիմնել Բյուրականի աստղադիտարանը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- հայ մեծանուն, նշանավոր գործիչների մասին,

- Բյուրականի աստղադիտարանի մասին,
- Սասունցի Դավթի արձանի տեղակայման վայրը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- պատմել որոշ դրվագներ նշանավոր գործիչների կյանքից,
- որոշ տեղեկություն հաղորդել Վիկտոր Համբարձումյանի մասին,
- ներկայացնել տեղեկություններ հայ ազգային հերոսների մասին :

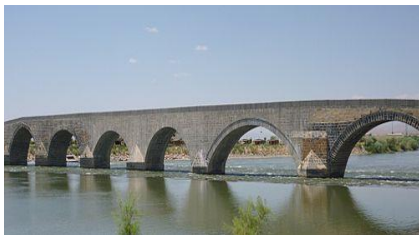
Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Սլաքով համապատասխանաբար միացրո՛ւ՝ աջ և ձախ շարքերում գրվածները.
Հայկական կոթող-հուշարձան
մանրանկարչություն
և

Ձեռագրերը հին գրքեր են, որոնք գրված են ձեռքով
մագաղաթի վրա և ունեն շատ գեղեցիկ նկարա- մշակույթ
զարդումներ:

Դարերի ընթացքում ժողովուրդն ստեղծել է եկեղեցիներ, խաչքար
հուշարձաններ, ամրոցներ և այլն:

2. Գրի՛ր՝ ինչեր են պատկերված նկարներում:

-----

3. Լրացրո՛ւ նախադասության բաց թողնված բառը:

Խաչքարերը, եկեղեցիները, հուշարձանները, մագաղաթյա ձեռագրերը -----
արժեքներ են: (մշակութային, օտար)

Մեր ձեռագիր մատյանները զարդարում են -----:

(մանրանկարներ, ծառերը)

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- Մատենադարանը ում անունով է կոչվում,
- մշակութային արժեքների մասին,

- ինչն է համարվում մշակույթ:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- պատմել Մատենադարանի մասին,
- նկարագրել խաչքարի տեսքը,
- ներկայացնել մշակութային արժեք ներկայացնող կոթողներ:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Որտե՞ղ էին կազմակերպվում առաջին օլիմպիական խաղերը.

- Հայաստանում
- Հին Հունաստանում
- Եվրոպայում

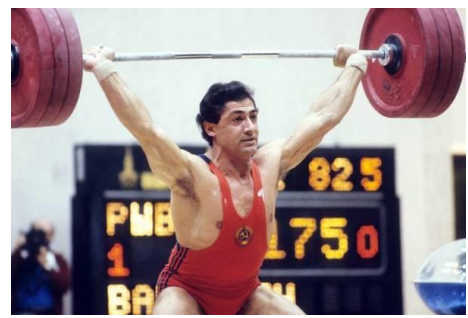
2. Նշի՛ր՝ ինչ մարզաձևով են զբաղվել նկարում պատկերված մարզիկները: (լող, ծանրամարտ, շախմատ)

Տիգրան Պետրոսյան

Շավարշ Կարապետյան

Յուրի Վարդանյան

3. Նշի՛ր ևս երկու հայ անվանի մարզիկների անուններ:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- օլիմպիական խաղերի մասին,
- նշանավոր մարզիկների նվաճումների մասին,
- ողջ աշխարհին հայտնի հայ մարզիկների մասին:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- պատմել՝ ինչպես են կազմակերպվել օլիմպիական խաղերը,
- որոշ տեղեկություններ հաղորդել մերօրյա անվանի մարզիկների մասին:

պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կա տարումն ստուգելու համար:

1. Լրացրո՛ւ նախադասության մեջ բաց թողնված բառը:

Մեր շուրջն ընկած տեսանելի տարածությունն անվանում են ----- : (հորիզոն, շրջապատ)

Երկնքի և երկրի միացման գիծն անվանում են ----- : (հորիզոնի գիծ, շրջագիծ)

2. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Հորիզոնը քանի՞ հիմնական կողմ ունի.

- 6,
- 4,
- 3:

3. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Ինչի՞ միջոցով կարելի է որոշել հորիզոնի կողմերը.

- կարկինի,
- կողմնացույցի,
- քանոնի:

4. Նայելով ծառի կոճղի օղակներին՝ նշի՛ր՝ որ կողմն է ցույց տալիս հյուսիս ուղղությունը:

- աջ
- ձախ

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ինչ է հորիզոնը,
- հորիզոնի հիմնական կողմերը,
- ինչպես օգտվել կողմնացույցից:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- արևի օգնությամբ որոշել հորիզոնի կողմերը,
- նշել հորիզոնի հիմնական կողմերը,
- կողմնորոշվել տեղանքում առարկաների օգնությամբ:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Լրացրո՛ւ բաց թողնված բառը.

Դեռևս հնագույն ժամանակներից մարդը ուսումնասիրել է իր շրջապատը՝ -----
----- հայթայթելու համար: (անունդ, խաղահրապարակ)

2. Օգտվելով նկարից՝ նշի՛ր՝ ինչ նավ է պատկերված:

- առագաստանավ
- շոգենավ

3. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Ընդարձակելով իր տերության սահմանները՝ ո՞վ հասավ մինչև Հնդկաստան.

- Ալեքսանդր Մակեդոնացին,
- Հովհաննես Թումանյանը,
- փյունիկեցիները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- երկրագնդի հետազոտության մասին՝ հին ժամանակներից սկսած,
- վաղ անցյալում փյունիկեցիների կատարած ճանապարհորդությունների մասին,
- հնագույն պետությունների անունները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել բնության մասին գիտելիքների անհրաժեշտությունը,
- ներկայացնել հնագույն պետություններից մեկի մասին որոշ տեղեկություններ,

➤ բնութագրել Ալեքսանդր Մակեդոնացու ռազմական արշավանքները:

Դաս 42. Ճանապարհորդությունները դեպի Հնդկաստան և Չինաստան [Թեմատիկ սլան](#)

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Ընդգծի՛ր ճիշտ պատասխանները:

Հնագույն մշակույթ ունեցող երկրներ են.

- Հնդկաստանը,
- Վրաստանը,
- Չինաստանը:

2. Լրացրո՛ւ բաց թողնված բառը:

Հնդիկներին է պատկանում ----- գյուտը: (շախմատ, ֆուտբոլ)

Կողմնացույցի, թղթի, թղթադրամի գյուտերի հեղինակներն են համարվում -----

-----: (չինացիները, ռուսները)

3. Յուրաքանչյուր նկարին համապատասխան գրի՛ր ճիշտ անվանումը:

(Չինական մեծ պարիսպ, Թաջ Մահալ)

4. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

15-րդ դարում ի՞նչ նոր ճանապարհ հայտնագործվեց դեպի Հնդկաստան.

- ծովային,
- ցամաքային:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

➤ Հնդկաստանն ու Չինաստանը հնագույն պետություններ են,

- շախմատի և կողմնացույցի գյուտի հեղինակներին,
- ծովային և ցամաքային ճանապարհների մասին:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

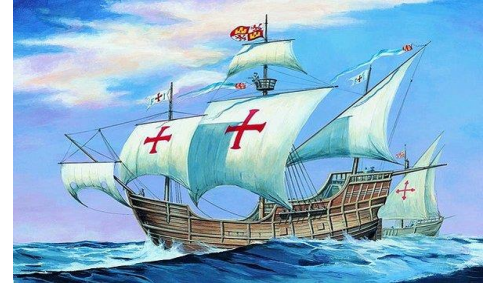
- օգտվել կողմնացույցից,
- օգտվել քարտեզից կամ գլոբուսից,
- ներկայացնել հայտնի ճանապարհորդներին:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Քրիստափոր Կոլումբոսի նավը կոչվում էր.

- «Մանտա Մարիա»,
- «Մանտա»,
- «Մարիաննա»:

2. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Ամերիկա աշխարհամասը հայտնագործել է.

- Մարկո Պոլոն,
- Քրիստափոր Կոլումբոսը,
- Դավիթ Լիվինգստոնը:

3. Ավելացրու շարքը:

Ք. Կոլումբոսի արշավախումբը առաջին անգամ ծանոթացավ ծխախոտի գործունեությանը, կարտոֆիլի, -----, -----, ----- մինչ այդ անծանոթ մշակաբույսերի հետ:

4. Լրացրո՛ւ բաց թողնված բառը:

Նոր աշխարհամասը Ամերիկա անվանվեց ի պատիվ մեկ այլ ճանապարհորդի՝ -----: (Ամերիգո Վեսպուչիի, Մարկո Պոլոյի)

5. Աջ և ձախ սյունակների բառերը գծիկով միացրե՛ք ըստ համապատասխան կապի:

Կոլումբոս

Իսպանիա

Իզաբելա Թագուհի

Կղզի

Կուբա

Ամերիկա

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- շուրջերկրյա ճանապարհորդությունների մասին,
- Ամերիկա աշխարհամասի հայտնագործման մասին,
- ինչ մշակաբույսեր են տարածվել աշխարհում,
- ում անունով է կոչվել նոր աշխարհամասը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- բացատրել նոր մայրցամաքների հայտնագործման դրդապատճառները,
- ներկայացնել՝ ով հայտնագործեց Ամերիկա աշխարհամասը,
- թվարկել ճանապարհորդների անուններ:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Յուրաքանչյուր նկարի տակ նշի՛ր համապատասխան անվանումը՝
Սահարա անապատ, Վիկտորիա ջրվեժ, Եգիպտական բուրգեր.

-----

2. Լրացրո՛ւ բաց թողնված բառը:

Դավիթ Լիվինգստոնի գլխավորած արշավախումբը ուսումնասիրություններ է կատարել շուրջ ----- տարի: (30, 5)

Դ. Լիվինգստոնը Ջամբեզի գետի ջրվեժներից մեկը անվանում է Անգլիայի թագուհու՝ ----- անունով: (Անաստասիա, Վիկտորիա)

3. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանները:

Դ. Լիվինգստոնը հայտնագործեց Ջամբեզի և Կոնգո գետերի վրա գտնվող ---

և իր անունով կոչվող՝ ----- ջրվեժները:

- Վիկտորիայի
- Կոլումբոսի
- Լիվինգստոնի

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

➤ ինչ է ջրվեժը,

- Աֆրիկա մայրցամաքի մասին,
- Աֆրիկա մայրցամաքի, գետերի, լճերի, ջրվեժների անունները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- տարբերակել անապատը դաշտավայրից,
- ներկայացնել աֆրիկա մայրցամաքի գետերը, լճերը, ջրվեժները,
- ներկայացնել Ռ. Լիվինգստոնի մասին տեղեկություն:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Լրացրո՛ւ բաց թողնված բառը:

Հարավային մայրցամաքի հայտնագործմամբ զբաղվել են Եվրոպայի բոլոր ծովային ----- տերությունները: (հգոր, թույլ)

Դրանցից ուշագրավ են հատկապես ----- գլխավորած արշավախմբի հետազոտությունները: (Աբել Թասման, Դ. Լիվինգստոն)

2. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Ո՞ր թվականներին է Ջեյմս Կուկը իրականացրել առաջին շուրջերկրյա ճանապարհորդությունը:

- 1769-1771թթ.
- 2010-2020թթ.

3. Նշի՛ր՝ ինչ կենդանիներ են պատկերված:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- մայրցամաքների անվանումները,
- ինչով է տարբերվում Ավստրալիան մյուս մայրցամաքներից,
- Ավստրալիայում բնակվող կենդանիների անունները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ցույց տալ մայրցամաքները քարտեզի վրա,
- ներկայացնել որոշ տեղեկություն Ավստրալիայի կենդանական աշխարհի մասին,
- ներկայացնել Ջ. Կուկի կատարած ճանապարհորդությունները:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Լրացրո՛ւ բաց թողնված բառը:

Անտարկտիդան հայտնագործել է ռուս ծովագնացներ Ֆ. Ֆ. Բելինսհաուզենի և
----- գլխավորած ծովային արշավախումբը: (Մ. Պ. Լազարև,
Ջ. Կուկ)

2. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Ինչո՞ւ է Անտարկտիդան ամենաուշ հայտնաբերված մայրցամաքը.

- Ջ. Կուկն իր աշխատությունում բացատել էր որևէ նոր մայրցամաքի գոյությունը,
- Ծովագնացները վստահ էին, որ երկրագունդն ամբողջությամբ ուսումնասիրված է:

3. Դիտելով նկարը՝ գրի՛ր, թե ինչպիսին է եղանակը

Անտարկտիդայում:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- երկրագնդի բևեռների մասին,
- Անտարկտիդայի գիտական կայանների ուսումնասիրությունների մասին,
- բևեռախույզների անունները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- տարբերակել հյուսիսային և հարավային բևեռները,
- ներկայացնել Անտարկտիդայի եղանակային պայմանները,
- ներկայացնել որոշ տեղեկություններ բևեռախույզներից որևէ մեկի մասին:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կա տարումն ստուգելու համար:

1. Ստորև տրված բառերը տեղադրի՛ր բաց թողնված տեղերում:

«Տվեք ինձ հնարավորություն և ես Իսպանիայի համար Հարավային ծովով կբացեմ կարճ և ----- ճանապարհ դեպի Չինաստան, Հնդկաստան և ----- կղզիներ »:

(անվտանգ, Համեմունքի)

2. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

1519 թ. Իսպանիայի Սևիլիա նավահանգստից քանի՞ նավից բաղկացած խումբ դուրս եկավ:

- 10
- 5
- 205

3. Աջ և ձախ սյունակներում գրվածները սլաքով միացրու

համապատասխանաբար:

Մագելան

Ծովահեն, որովհետև նա հաճախ էր հարձակում գործում

և թալանում իսպանական նավերը:

Ֆրենսիս Դրեյկ

Ջրային հսկա տարածքն անվանեց Խաղաղ

օվկիանոս:

Ջեյմս Կուկ

Ամենանշանավոր ծովագնաց-ճանապարհորդ

4. Գրի՛ր հարցի պատասխանը:

Ինչի՞ շնորհիվ մարդիկ շատ ու շատ բաներ իմացան երկրագնդի մասին:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- շուրջերկրյա ճանապարհորդությունների մասին,
- Խաղաղ օվկիանոսի անվան ծագումնաբանությունը,
- մարդիկ շուրջերկրյա ճանապարհորդությունների շնորհիվ շատ բաներ են իմացել երկրագնդի մասին:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- քարտեզի վրա ցույց տալ օվկիանոսները,
- ներկայացնել շուրջերկրյա ճանապարհորդությունների կարևորությունը մարդկության կյանքում,
- ներկայացնել այն մարդուն, ով ջրային մեծ տարածքը անվանեց Խաղաղ օվկիանոս:

Դաս 49. Ժամանակակից ճանապարհորդություններն օվկիանոսներում [Թեմատիկ պլան](#)

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Ո՞րն է մեր օրերում ծովային ճանապարհորդությունների նպատակը.

- ջրային ռեսուրսները աղտոտելը,
- Օվկիանոսների նորովի, մանրամասն և գիտական ուսումնասիրությունները,
- ջրային ռեսուրսների անխնա օգտագործումը:

2. Յուրաքանչյուր նկարի տակ նշի՛ր համապատասխան անվանումը՝ բաթիսկաֆ, ակվալանգ, Զատկի կղզու արձաններ.

3. Լրացրո՛ւ բաց թողնված բառը:

Ժակ Իվ Կուստոն իր հանրահայտ ----- նավով բազմաթիվ հետազոտություններ է կատարել օվկիանոսներում: («Կալիպսո», «Տրիեստ»)

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- օվկիանոսների ներկայիս ուսումնասիրությունների մասին,
- օվկիանոսի ուսումնասիրության կարևորությունը,
- շուրջերկրյա ճանապարհորդությունների շնորհիվ մարդկանց ձեռքբերումների մասին:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- տարբերակել ակվալանգը բաթիսկաֆից,
- ներկայացնել՝ ինչի համար են օվկիանոսների ներկայիս ուսումնասիրությունները,
- ներկայացնել որոշակի տեղեկություն օվկիանոսագետների մասին:

Ռաս 50. Ժամանակակից ճանապարհորդությունները տիեզերքում [թեմատիկ](#)
[պլան](#)

**Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կա
տարումն ստուգելու համար:**

1. Յուրաքանչյուր նկարի տակ նշի՛ր համապատասխան անվանումը՝
Քարահունջի աստղադիտարան, Սթոունհենջ:

-
2. Նշի՛ր ճիշտ պատասխանը:

Երկրից ինչի՞ միջոցով են կատարվում տիեզերքի ուսումնասիրությունները.

- խոշորացույցի,
- աստղադիտակների,
- հեռադիտակների:

3. Լրացրո՛ւ նախադասության մեջ բաց թողնված բառը:

Տիեզերանավերի օգնությամբ ուսումնասիրվում են ոչ միայն տիեզերքի

գաղտնիքները, այլև Երկրին մոտ գտնվող ----- : (մոլորակները, ջրերը)

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- տիեզերքի ուսումնասիրությունների մասին,
- աստղադիտարաններում կատարվող աշխատանքների մասին,
- տիեզերքում ժամանակակից ճանապարհորդությունների մասին:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- տարբերակել աստղադիտակը հեռադիտակից,
- ներկայացնել աստղադիտարանների դերն ու նշանակությունը,
- ներկայացնել տիեզերքը ուսումնասիրող սարքավորումները:

պլան

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Ավարտի՛ր միտքը:

Երկրի հիմնական օրենքը ----- է:

2. Նշի՛ր հնարավոր ճիշտ ձևակերպումները:

- Օրենքները կարգավորում են մարդկանց կյանքը:
- Օրենքները ծառայում են հասարակության յուրաքանչյուր անդամին:
- Օրենքները պետք է խախտել:
- Ոչ ոք չի կարող օրենքից բարձր լինել:

3. Ընդգծի՛ր իրավունքները մեկ գծով, պարտականությունները՝ երկու.

առողջության պահպանում, հաճախել դպրոց, կյանք, հարգել միմյանց, կրթություն, հանգիստ, պահպանել դպրոցում ընդունված կարգուկանոնը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- երկրի հիմնական օրենքը Սահմանադրությունն է,
- օրենքների մասին ճիշտ ձևակերպումները,
- իրավունքների ու պարտականությունների տարբերությունը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- բացատրել, թե օրենքները և Սահմանադրությունը ինչ դեր ունեն հասարակության կյանքում,
- թվարկել իրավունքներն ու պարտականությունները:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Ընդգծել ճիշտ պատասխանը;

Ժողովրդավարություն բառը նշանակում է.

- ժողովուրդ և միապետ
- ժողովուրդ և իշխանություն
- նախագահ և ժողովուրդ

2. Ի՞նչ է նշանակում ժողովրդավարություն:

- Ժողովրդիկառավարումմիապետիկողմից:
- Ժողովրդիկառավարումժողովրդիկողմից և ժողովրդիհամար:

3. Լրացրո՛ւ՝ բաց թողնված բառը:

Ժողովրդավարությունը երկիրը կառավարելու մի ձև է,որի դեպքում այդ երկրի _____ է որոշում ,թե ինչպես և ով պետք է իրեն կառավարի:

4. Լրացրո՛ւ՝ բաց թողնված բառը:

Մեր երկիրը՝ Հայաստանի Հանրապետությունը _____ պետություն է:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ժողովրդավարությունբառինշանակությունը,
- ինչ է ժողովրդավարությունը
- ՀՀ կառավարմանձևը

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- բացատրել *ժողովրդավարություն* բառի նշանակությունը
- նկարագրել, թե ինչպես է իրականացվում ժողովրդավարությունը

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր հնարավոր ճիշտ ձևակերպումները:

- Մարդկանց փոխհարաբերություններում կարևոր է հավասարությունը, արդարությունը, բարեկամությունը:
- Չի կարելի հանդուրժողական վերաբերմունք ցուցաբերել մարդկանց, նրանց արտահայտած կարծիքների հանդեպ:
- Շատ կարևոր է կոնֆլիկտները լուծել խաղաղ ճանապարհով:

2. Նկարներում պատկերված յուրաքանչյուր դեպքի համար առաջարկի՛ր որևէ լուծում:

-----

3. Ո՞ր հեքիաթում է նկարագրված իրավունքների շուրջ հակամարտություն: Նշի՛ր հնարավոր ճիշտ պատասխանները:

- Ոսկու կարասը
- Տերն ու ծառան
- Ուլիկը
- Անբան հուռին
- Կիկոսի մահը

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- իրավունքների շուրջ առաջացած հակամարտությունների խաղաղ լուծման կարևորությունը,
- օրենքների մասին ձևակերպումները,
- իրավունքների ու պարտականությունների տարբերությունը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել դեպքեր, երբ բախվել են շրջապատի մարդկանց իրավունքները,
- բացատրել, թե ինչպես պետք է լուծել իրավունքների շուրջ առաջացած հակամարտությունները,
- ներկայացնել հեքիաթներից դրվագներ, որտեղ ստեղծված են վիճելի իրավիճակներ:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Ո՞ր նկարում է պատկերված ճիշտ հաղորդակցում:

2. Նշիր ճիտպատասխանները:

Ճիշտ հաղորդակցվելու համար անհրժեշտ է.

- հասկանալ դիմացինին, կարողանալ լսել նրան,
- հարաբերություններում պետք է անկեղծ չլինել և սուտ խոսել
- պետք է հոգ տանել դիմացինի մասին
- չհարգել դիմացինի կարծիքը
- դիմացինի հետ վարվել այնպես, ինչպես մենք ենք ցանկանում

3. Նշի՛ր օրվա ընթացքում ում հետ ես շփվում:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

➤ շփվելու կարևորության և անհրաժեշտության մասին,

➤ ճիշտ հաղորդակցվելու կանոնները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

➤ բացատրել, թե ինչ է հաղորդակցվելը և դրա դերն ու նշանակությունը մարդու կյանքում,

➤ թվարկել ճիշտ հաղորդակցվելու կանոնները:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր հնարավոր ճիշտ ձևակերպումները:

- Կարծրատիպերը խանգարում են մարդկանց միջև ներդաշնակ հարաբերությունների կայացմանը:
- Կարծրատիպերը օգնում են մարդկանց միջև ներդաշնակ հարաբերությունների կայացմանը:
- Պիտակներ կացնելով վիրավորում ենք մարդկանց:
- Կարելի է կարծիք հայտնել մարդու մասին՝ առանց նրան լավ ճանաչելու:

2. Ինչո՞վ են տարբերվում նկարում պատկերված մարդիկ:

-----

3. Ընդգծի՛ր սխալ պատասխանը:

- Հանդուրժել նշանակում է հարգել դիմացինի կարծիքը, մտածելակերպը,

- Հանդուրժել նշանակում է ընդունել ուրիշի՝ քեզանից տարբերվելու իրավունքը,
- Հանդուրժել նշանակում է խախտել ուրիշների իրավունքները:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- կարծրատիպը կայունացած, կարծրացած կարծիքներն է, որ հաճախ անիմաստ է վիճարկել,
- մարդկանց տարբերությունն ըստ հատկանիշների,
- ինչ է հանդուրժողականությունը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել կարծրատիպերի բացասական ազդեցությունը,
- բացատրել, թե ինչ է խտրականությունը և ներկայացնի դրա վնասները,
- մեկնաբանել, թե ինչու է պետք լինել հանդուրժող:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշչային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Ավարտի՛ր նախադասությունը:

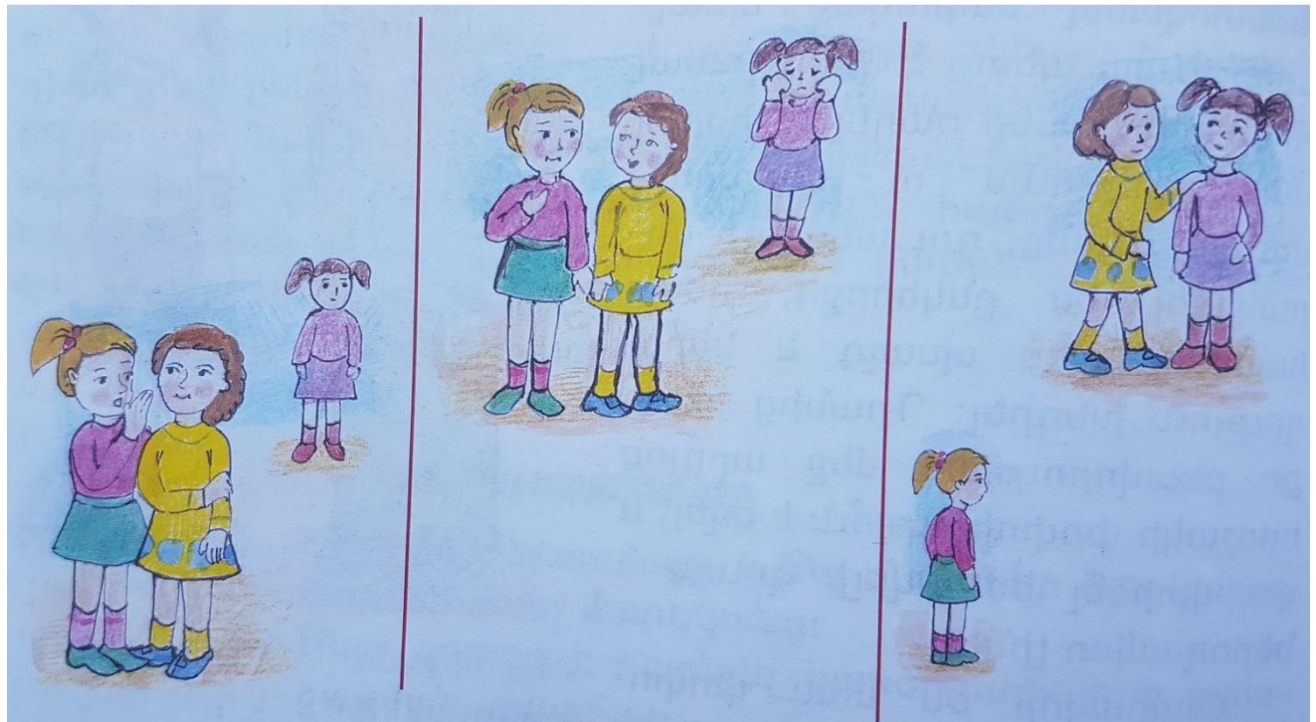
Մարդկանց կյանքում փոփոխությունները կապված են

_____:

2. Վարքագծովդ պայմանավորված ի՞նչ փոփոխություն է տեղի ունեցել քո կյանքում:

_____
_____
_____

3. Գրի՛ր, թե ինչ փոփոխություններ կարող են կատարվել մարդու կյանքում:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- մարդու կյանքում տեղի ունեցող երևույթները ինչի հետ կարող են կապված լինել,
- մեր կյանքում կատարվող իրադարձությունները, դեպքերը հաճախ կարող են այնպիսի իրավիճակ ստեղծել, որը մեզ կստիպի փոխել մեր վերաբերմունքը, կարծիքը, անգամ՝ բնավորությունը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել իրավիճակներ, որոնք կարող են այս կամ այն ձևով ազդել մտածելակերպի, բնավորության և վարքի վրա,
- ներկայացնել իրավիճակ, որով պայմանավորված փոխվել է իր վարքը կամ բնավորությունը:

Հարցեր և առաջադրանքներ առարկայի չափորոշային նվազագույն պահանջների կատարումն ստուգելու համար:

1. Նշի՛ր հնարավոր ճիշտ ձևակերպումները: Լավ ապագա ունենալու համար անհրաժեշտ է՝
    - լավ սովորել
    - լինել նպատակասլաց և համառ
    - վատ սովորել
    - աշխատասեր լինել

  2. Ի՞նչ էք ցանկանում դառնալ ապագայում:
-

3. Շարունակի՛ր միտքը:
Լավ ապագա ունենալու համար պետք է լինել աշխատասեր, կարգապահ, արդարամիտ, առողջ,.....:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է իմանա.

- ինչ է նշանակում լավ ապագա,
- ապագայի ընտրության հարցում անհատի դերի և նպատակներին հասնելու ճանապարհներ փնտրելու կարևորությունը:

Հարցերին պատասխանելու կամ առաջադրանքները կատարելու համար սովորողը պետք է կարողանա.

- ներկայացնել լավ ապագա կառուցելու համար բնավորության անհրաժեշտ հատկանիշները,
- ներկայացնել ապագայի մասին իրենց ունեցած պատկերացումները, կարծիքները և ակնկալիքները,
- ուրվագծել նպատակներ և փնտրել դրանց հասնելու ճանապարհներ:

